

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства
та природокористування
Кафедра філософії та культурології

06-07-236М

Методичні вказівки

до практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«Етика»

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Креативна та цифрова
культура» спеціальності 034 «Культурологія»
денної та заочної форм навчання

Рекомендовано науково-
методичною радою
з якості ННІЕМ
Протокол № 7
від 28 грудня 2023 р.

Рівне – 2023

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Етика» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Креативна та цифрова культура» спеціальності 034 «Культурологія» денної та заочної форм навчання. [Електронне видання] / Шадюк Т. А. – Рівне : НУВГП, 2023. – 24 с.

Укладач: Шадюк Т. А., к.філос.н., доцент кафедри філософії та культурології.

Відповідальний за випуск: Шадюк Т. А., к.філос.н., доцент, завідувач кафедри філософії та культурології.

Керівник групи забезпечення спеціальності: Коберська Т. А., к.філос.н., доцент кафедри філософії та культурології.

Зміст

Вступ.....	3
1. Загальні положення. Методичні поради по підготовці до практичних занять.....	4
2. Методи оцінювання знань.....	4
3. Завдання для практичної роботи	5
4. Методичне забезпечення. Література	21
5. Інформаційні джерела	23

© Т. А. Шадюк, 2023
© НУВГП, 2023

Вступ

Дисципліна «Етика» є ОК циклу загальної підготовки для підготовки студентів спеціальності 034 «Культурологія» ННІ ЕМ.

Метою навчальної дисципліни є ознайомлення з нормативно-ціннісними засадами етики, з роллю етичного чинника у людській життєдіяльності й світовідношенні та формуванні навичок всебічного аналізу і успішного вирішення морально-етичних проблем.

Основними завданнями навчального курсу є ознайомлення студентів з понятійно-категоріальною системою курсу; набуття знань у галузі етики як засобу орієнтації індивіда у складних умовах суспільного життя; формування навичок аналізу сучасних проблем соціальної, професійної та індивідуальної життєдіяльності, опираючись на навички філософсько-етичної рефлексії та форми міжособистісного спілкування.

Студент повинен знати:

- основні поняття, напрями і проблеми етики як філософської науки в її історії та на сучасному етапі розвитку;
- особливості моралі як суспільного явища, феномена культури та форми світовідношення;
- морально-етичні засади суспільного життя; специфіку морально-етичної регуляції людської поведінки;
- основні принципи професійної етики, ділового етикету, прикладної етики.

Студент повинен уміти:

- аналізувати сучасні проблеми соціальної, професійної та індивідуальної життєдіяльності, опираючись на навички філософсько-етичної рефлексії та форми міжособистісного спілкування;
- застосовувати основні принципи прикладної етики, ділового етикету, професійної етики для вирішення моральних конфліктів у соціальній сфері;
- знаходити креативні шляхи зміцнення позицій етики у різних галузях людського буття, включаючи сферу міжнародних стосунків та враховуючи виклики глобалізації;
- реферувати філософсько-етичні тексти і розуміти їх морально-етичний зміст;

- перетворювати набуті знання на елемент етичного виховання й становлення власної особистої і професійної культури.

Загальні положення

Оскільки «Етика» покликана формувати у студента навички до засвоєння актуальних знань та умінь практичної орієнтації у соціокультурній дійсності, враховуючи стан розвитку сучасної науки та існуючі морально-етичні проблеми у суспільстві, освоєння змісту цієї дисципліни потребує цілеспрямованої роботи над вивченням спеціальної літератури, аналітичної роботи у мережі Інтернет, активної роботи на лекціях, практичних заняттях, самостійної роботи та виконання творчих завдань.

Методичні поради по підготовці до практичних занять:

Практичні заняття є важливою формою самостійної роботи студентів по оволодінню змістом дисципліни «Етика».

Вивчивши матеріал прослуханої лекції, студент готується до практичного заняття відповідно до програми обговорення теми. При підготовці студент повинен користуватися як базовою, так і допоміжною літературою, а також опрацьовувати матеріали з інтернет-джерел.

Поглибленому вивченню окремих питань сприяють практичні завдання, що мають різний рівень складності, є сучасними та актуальними, готуючи які студенти мають можливість виявити аналітичні та розвинути творчі здібності, а також набути нових компетентностей.

Методи оцінювання знань

Для визначення рівня засвоєння студентами навчального матеріалу використовуються такі методи оцінювання знань:

- оцінка за роботу на практичному занятті;
- тестування після вивчення кожного змістовного модуля;
- оцінка за опрацювання першоджерел;
- оцінка за самостійну роботу;
- підсумковий екзамен.

Для діагностики знань використовується кредитно-модульна система зі 100-бальною шкалою оцінювання.

Розподіл балів, що присвоюються студентам

Поточне опитування, самостійна робота та модульні контролю												Підсумковий контроль*	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	M K1	T6	T7	T8	T9	T10	M K2	40	100
6	6	6	6	6	20	6	6	6	6	6	20		

*Підсумковий контроль у тестовій формі складається у ННЦНО через навчальну платформу moodle за умови скасування модульних контролів МК1 і МК2.

Завдання для практичної роботи

Модуль 1. Етика як теоретична система

Тема 1. Етика як філософська наука. (4 год)

Основні категорії і поняття: етика, мораль, моральність, мономорми, табу, звичаї, традиції, еволюційна етика, класична етика, некласична етика, право, соціальний інститут, закон, заповіді, імператив, моральна оцінка, моральні норми, моральні цінності, етикет, моральна культура, карма, сансара, нирвана, мокша, жень, сяо, лі, дао, евтимія, благо, фаталізм, атараксія, евдемонізм, гедонізм, чесноти, есхатологія, теодицея, заповідь, гуманізм, антропоцентризм, індивідуалізм, альтруїзм, афекти, свобода, необхідність, категоричний імператив, свобода волі, пробабілізм.

План

1. Етика, мораль, моральність.
2. Моральні норми та цінності: специфіка їх тлумачення.
3. Моральна культура особистості.
4. Парадокси моралі.

Контрольні питання

1. Чи є етика філософською наукою і чому? Що є предметом етики?

2. Чи збігається теоретичний зміст термінів «етика», «мораль» і «моральність»?
3. Як тлумачиться імперативність моралі у І. Канта? Якими є основні положення та ідеї етичного вчення І. Канта?
4. Як співвідносяться між собою «звичай», «традиція» і «мораль»?
5. Назвіть основні етапи історичного розвитку етичної думки.
6. Що таке «мононорми» і які з них можна оцінити як моральні?
7. Яким чином моральна регуляція поведінки відрізняється від правової та релігійної?
8. Розкрийте особливість взаємозв'язку моралі та мистецтва.
9. Розкрийте зміст і структуру моральної культури особистості.
10. Що таке парадокси моралі? В чому полягає їх зміст? Наведіть приклади.
11. Співвідношення моралі і мистецтва.
12. Яку роль відіграє мораль у сфері економіки?
13. Чи присутня мораль у сфері політики?
14. Де пролягають межі між мораллю і релігією?
15. У чому полягає співвідношення між мораллю і правом?

Індивідуальні завдання

1. Французький філософ Ж.-П. Сартр вважає, що єдиним законодавцем своїх вчинків є людина, оскільки вона кожного разу вибираючи моральні цінності, вибирає себе. Чи погоджуєтесь Ви з цією думкою?
2. У творах А. Камю описано світ абсурду. Чи можлива моральна поведінка в цьому світі?
3. С.Б. Кримський в праці «Контури духовності: нові контексти ідентифікації» важливе для людини питання «Що я повинен робити?» замінює іншим – «Яким я повинен стати?», «позаяк воно, – зауважує філософ, – знаменує межу переходу зовнішньої практичної дії у внутрішню смислотворчість». Як ви розумієте такий підхід вітчизняного мислителя і яким чином він пов'язаний з проблемою моральнісної саморозбудови особистості?
4. І. Кант в праці «Критика чистого розуму» стверджує, що моральнісного значення набувають лише ті вчинки, що здійснюються винятково за принципами та ідеями розуму, за вимогами всезагального морального закону, оскільки ступінь всезагальності моральних вимог має бути внутрішньо

співвідносним зі ступенем їх обов'язковості. Чи погоджуєтесь Ви з цією думкою?

5. Прореферувавши працю П. Юркевича «Серце та його значення в духовному житті людини, по вченню слова Божого» наведіть аргументи, що саме серце є осередком моральнісного життя людини.

6. Обґрунтування необхідності розмежування понять моралі та моральності зустрічаємо в етичних пошуках представників Київської філософської школи. Зокрема, В. Малахов стверджує, що мораль виражає нормативно-універсалізуючий потенціал духовності, акцентуючи увагу на ідеях обов'язковості, оцінковій нормативності, легалізації всезагальної законодавчої спрямованості, тоді як моральність на відміну від моральних норм, демонструє практичний акт духовного вибору особистості, її конкретну життєву позицію. Прокоментуйте цю позицію, характеризуючи особливість співвідношення моралі та моральності.

7. Чому, по І. Канту, мораль неможливо пояснити виходячи з природної натури людини: а)людина, як природна істота, детермінована законами природи, а мораль ґрунтується на понятті свободи; б)за своєю вигідною природою людина є порочною; в)по своїй природі людина є злою?

8. Чи відповідає категоричному імперативу захист людиною власних інтересів, намагання бути незалежним в особистому житті і т. д.: а)так, оскільки необхідно відноситися до себе як до цілі, а не як до засобу; б)ні, оскільки людина повинна слідувати обов'язку, передусім перед оточуючими?

9. І. Кант стверджує, що до людини необхідно відноситися як до цілі, а не як до засобу. Що це значить на практиці?

10. Розтлумачте етичний парадокс Блезе Паскаля: «Єдине, що нас втішає в наших нещастях – це розваги. А між тим розвага – найбільше з нещасть. Вона нас розважає і дозволяє наблизитися до смерті непомітно».

11. Один з найвідоміших представників екзистенціалізму Ж.-П. Сартр характеризує мораль поняттями творчості та винаходу. Поясніть це положення.

Тема 2. Структура і зміст моральної свідомості та самосвідомості. (2 год.)

Основні поняття і категорії: моральні принципи, моральні мотиви, добро, зло, гедонізм, евдемонізм, утилітаризм, легалізм, обов'язок, відповідальність, справедливість, честь, гідність, совість, сором, каяття.

План

1. Природа і специфіка етичних категорій.
2. Добро і зло в системі етичних координат.
3. Категорії моральної свідомості.
4. Категорії моральної самосвідомості.

Контрольні питання

1. Що таке моральна свідомість? Назвіть головні її структурні компоненти.
2. Які специфічні риси характеризують моральну норму?
3. Охарактеризуйте категорії моральної свідомості.
4. Як співвідносяться між собою поняття «добро» і «благо»?
5. Чому добро виступає провідною ідеєю моральної свідомості?
6. В чому полягає відмінність моральних принципів від моральних норм?
7. Назвіть сутнісні риси морального зла.
8. У чому полягає моральний зміст обов'язку?
9. Розкрийте зміст поняття «відповідальність». За що і перед ким людина повинна нести відповідальність?
10. Розтлумачте зміст поняття «справедливість» та його зв'язок з іншими категоріями моральної свідомості.
11. Що таке моральна самосвідомість? Назвіть категорії моральної самосвідомості.
12. Охарактеризуйте совість як категорію моральної самосвідомості.
13. Як співвідносяться честь і гідність людини?
14. Яке розуміння щастя склалося в етичній думці?

Індивідуальні завдання

1. Охарактеризуйте відомі Вам етичні концепції, в яких відстежується особливість співвідношення добра і зла.
2. Овідій (43 р. до н.е. – 17 р. н.е.) у своїх «Метаморфозах» записав таке формулювання: «Благе бачу, хвалю, та до поганого тягнуся».

Як ви розумієте ці слова? Що є привабливим і простішим у реальному житті: добро чи зло?

3. Як ви розумієте слова Ф. Достоєвського: «...візьми себе і зроби себе ж відповідачем за весь гріх людський... Тільки-но зробиш себе щиро за все і за всіх відповідачем, так одразу ж побачиш, що воно так і є насправді, й що ти і є за усіх і за все винен»?

4. У чому полягає моральнісний зміст відповідальності перед Іншим? Прокоментуйте позицію Е. Левінаса, згідно якої саме Інший порушує звичний порядок існування, звертаючись до нас словом, закликом, що потребує уваги та відповіді, поглядом, спонукаючи до відповідальності не тільки за себе, але й за нього.

5. Поясніть вислів О. Хеффе: «справедливість має на увазі таку сувору вимогу неупередженості, що не дозволяє використовувати власні переваги, ідеали і ціннісні уявлення як критерій». Охарактеризуйте ситуації, коли принцип справедливості виявляється під загрозою.

6. Поясніть вислів Б. Паскаля: «Всі люди прагнуть до щастя, з цього правила винятків не має, способи у всіх різні, а мета одна». Чи є для Вас щастя метою?

7. Розкрийте сутнісний зміст «демонічного естетизму» С. Кіркегора. Чи буде це проявом субстанційного зла?

8. Розкрийте головні види совісті та охарактеризуйте необхідні вимоги для розвитку совісті особистості

9. Охарактеризуйте головні підходи до щастя, які склалися в історії етичних вчень.

10. Прокоментуйте слова російського філософа В. Соловйова: «Не вірити в добро є моральнісна смерть, вірити в себе самого як джерело добра є безумство».

11. В праці «Етика нігілізму» С. Франк розкриває поняття «нігілістичний моралізм» як потребу встановлення моральних зобов'язань служіння ідеї універсального спасіння людства крізь призму ліквідації класової нерівності. Чи є виправданим, на Вашу думку, при такому світорозумінні поділ людей на жертв соціального зла, які підлягають спасінню, та його винуватців, які підлягають покаранню.

12. Назвіть представників і визначте основні риси теорії ненасильства. Чи завжди ця теорія виправдовує себе в практичному бутті?

13. В чому особливість розуміння совісті Ф. Ніцше (книга «Походження моралі»)?

14. Поясніть висловлювання: а) Людина збільшує своє щастя в тій мірі, в якій вона наділяє ним інших (І.Бентам); б) Не зайнята діяльністю людина ніколи не зможе насолодитися повним щастям; в) На обличчі нероби Ви завжди знайдете відбиток невдоволення та апатії (Г.Гейне); г) Людина ніколи не буває щаслива чи нещаслива, як їй це вважається (Ф.Ларошфуко); д) Світ буде щасливий тільки тоді, коли у кожної людини буде душа художника, інакше кажучи, коли кожен буде знаходити радість в своїй праці (О.Роден).

Тема 3. Моральні засади людської діяльності. (2 год.)

Основні поняття і категорії: свобода, свобода дії, свобода вибору, свобода волі, свобода хотіння, воля, вчинок, мета, засоби.

План

1. Свобода людини: її практичні та моральні виміри (свобода дії, свобода вибору, свобода волі). Свобода як цінність.
2. Вчинок як першоелемент людської діяльності. Вчинок і його моральна оцінка.
3. Проблема співвідношення цілей і засобів людської діяльності.
4. Мотив і результат дії у перспективі моральної оцінки.

Контрольні питання

1. Чим визначається моральний аспект свободи?
2. Яке відношення має пізнання необхідності до людської свободи?
3. Чи є синонімічними терміни «свобода» і «воля»?
4. Назвіть головні різновиди свободи і дайте їм характеристику.
5. Яке значення має вибір в моральному житті особистості?
6. Чи здатна людина обрати саму себе? В якому розумінні? Аргументуйте Вашу відповідь.
7. В чому полягає філософський сенс парадоксу «буриданів віслиук»?
8. В чому, на Ваш погляд, полягає основна складність пояснення свободи волі людини?

9. Що таке моральна діяльність?
10. Який вчинок називається моральним?
11. Чому не можна зловживати вчинком?
12. Чи є «злочинний учинок» учинком у моральному розумінні цього слова?
13. Охарактеризуйте проблему співвідношення мети (цілей) та засобів у моральній діяльності.
14. Що є важливішим для моральної оцінки вчинку: мотив чи результат?

Індивідуальні завдання

1. Чи може бути вчинок злим? Чи вважаєте Ви вчинком дію Герострата, мешканця м. Ефес, який з бажання стати відомим підпалив у 356 р. до н.е. храм Артеміди, що вважався одним із семи чудес світу?
4. Щоб зберегти свою позитивність, щоб залишитися багатою на смисли, свобода повинна містити в собі здатність до самообмеження. Які самообмеження повинна накладати на себе людина?
5. Американський філософ Б. Данем вважає, що добрим є вчинок який відповідає одному чи декільком з наступних визначень:
1)приємний для мене; 2)приємний для більшості людей; 3)який я схвалюю; 4)який схвалюється суспільством; 5)який відповідає моральному закону; 6)який відповідає ідеалу; 7)який щось означає, але ми не можемо сказати, що саме; 8)який нічого не означає.
Виберіть визначення, що відповідають вашій точці зору.

Проблемно- пошукові завдання

1. Проаналізуйте різні точки зору на проблему: що є пріоритетним для моральної оцінки – мотив чи результат. Обґрунтуйте свою точку зору.
2. Проаналізуйте відмінності в розумінні добра і зла в різних культурах.
3. Охарактеризуйте сутність етики несупротиву злу насильством та співставте з думкою про те, що «добро повинно бути з кулаками». Виразіть своє ставлення.
4. Сформулюйте Ваше ставлення до проблеми смертної кари: це добро чи зло для суспільства?

5. Існує думка, що розвиток цивілізації та культури несе зло та біди для людства. Чи згодні Ви з цим?
6. Проаналізуйте вислів: «Свобода однієї людини закінчується там, де починається свобода іншої».
7. Визначте, в чому смисл вислову Цицерона: «Ми повинні бути рабами законів, щоб стати вільними».
8. Як Ви вважаєте, чи може свобода стати тягарем, непосильним для людини, чимось таким, від чого вона прагне позбавитись?
9. Проаналізуйте основні положення роботи Е. Фромма «Втеча від свободи».
10. Проаналізуйте, чому відповідальність особистості зростає разом з зростанням свободи.
11. Як Ви вважаєте: честолюбство – добре це чи погано; гордість – це позитивна чи негативна якість? Аргументуйте свою думку.
12. Як Ви ставитеся до думки Ж.-Ж. Руссо про те, що «втрата честі страшніша за смерть»? Аргументуйте свою позицію.
14. Проаналізуйте відмінність між поняттями «гордість» і «марнославство».
15. Як Ви вважаєте, чи можна, змінюючи соціальні умови життя людини, зменшити страждання людей, чи й, взагалі, від них позбавитись? Обґрунтуйте свою думку.
16. В боротьбі зі стражданням буддизм закликає до нірвани, Аристотель – до мужності, Бердяєв – до любові та творчості. Чи існують, на Вашу думку, інші способи подолання страждання?
17. Бердяєв вважав, що положення: «я страждаю, отже, я існую» – значно вірніше та глибше декартівського: «я мислю, отже, я існую». Чи згодні Ви з цією думкою? Обґрунтуйте свою позицію.
18. Як співвідносяться ціннісні орієнтації людини з її розумінням сенсу життя? Обґрунтуйте свою відповідь.
19. Чи згодні Ви з висловлюванням Демокрита: «Щастя і нещастя – в душі»? Обґрунтуйте свою думку.
20. Проаналізуйте суперечність між моральною свідомістю і внутрішньою логікою підприємницької діяльності. Як Ви вважаєте, чи можливо поєднати прагнення до вигоди і моральні норми?
21. А. Швейцер вважав чисту совість «винаходом диявола»? Чи поділяєте Ви його думку? Обґрунтуйте свою відповідь.
22. Проаналізуйте співвідношення між обов'язком та совістю. Чи можливий між ними конфлікт?

23. Охарактеризуйте сутність етики несупротиву злу насильством та співставте з думкою про те, що «добро повинно бути з кулаками». Виразіть своє ставлення.
24. Розкрийте смисл кантівської етики обов'язку і її гуманістичний характер.
25. Прокоментуйте основні формулювання категоричного імперативу І.Канта.
26. Проаналізуйте, як італійський філософ Аббаньяно характеризує проблему свободи та вибору.

Тема 4. Моральна культура спілкування. (2 год.)

Основні поняття і категорії: спілкування, комунікація, діалогічність, комунікативна етика, монологічність, відкритість, замкненість, інтроверт, екстраверт, вербальне та невербальне спілкування, діалог, толерантність, повага, пошана, співчуття, милосердя,

План

1. Спілкування як царина людської моральності.
2. Етика комунікацій та морально-психологічні принципи спілкування.
3. Комунікативні моральні риси людини: чесноти і вади.
4. Конфлікт та морально-етичні аспекти його вирішення.

Контрольні питання

1. Назвіть моральні передумови людського спілкування та дайте їм характеристику. Чи можна вважати спілкуванням будь-які моральні взаємини між людьми?
2. Що таке спілкування? В чому специфіка спілкування як типу людських стосунків? Чи існує суттєва відмінність між комунікацією і спілкуванням?
3. Чим схожі й чим відмінні між собою моральна відкритість і психологічна екстравертивність? Чи вважали б Ви відкритою будь-яку товариську, компанійську людину?
4. Чи за будь-яких обставин замкненість є негативною моральною характеристикою людської особистості?
5. Що таке «монологізм»? Наведіть приклади монологічних позицій. Чи тотожні, на Ваш погляд, за своїм моральним значенням поняття «егоїзм» і «монологізм»?

6. Тотожні чи ні за своїм істотним значенням поняття «спілкування» і «діалог»? Якщо ні – що ще, окрім налаштованості на діалог, передбачає повноцінне спілкування? Яким чином мовчання може поєднувати людей?
7. В якому розумінні любов можна вважати моральною передумовою людського спілкування загалом?
8. У чому, на Вашу думку, полягає головна відмінність між еротичною любов'ю й любов'ю агапе? Чи мають вони при цьому якусь спільну основу? Яку саме?
9. Охарактеризуйте вплив Інтернету як виду сучасних масових комунікацій на моральні засади сучасного світу.
10. Звертаючись до християнської традиції, прослідкуйте, яке місце в християнській етиці займають категорії «любов», «співстраждання» та «милосердя».

Індивідуальні завдання

1. Проаналізуйте головні характеристики справжньої та несправжньої комунікації крізь призму співвідношення понять «Я-Ти» – «Я-Воно» (М. Бахтін), «зустріч» – «не зустріч» (О.-Ф. Больнов), «діалогічність» – «монологічність» (М. Бахтін).
2. В праці «Душа людини» Е. Фромм виміри достотності та недостотності людського існування розкриваються через феномени любові та нарцисизму. Звертаючись до праці філософа, окресліть головні відмінності між названими характеристиками росту (любов) та занепаду (нарцисизм) людського буття.
3. Чому сучасна людина не здатна на любов (книга Е. Фрома «Мистецтво любити»)?
4. Чи може бути контакт людини з природою спілкуванням у власному розумінні слова? Обґрунтуйте Вашу відповідь.
5. Наскільки неминучим є зв'язок толерантності з байдужістю? Обґрунтуйте свою точку зору.
6. Проаналізуйте ту чи іншу конкретну ситуацію толерантності до нетолерантного. Як Ви розумієте вираз «мужність толерантності» стосовно проблем сучасного світу?

7. Чи гідний поваги засуджений злочинець? Якщо так — на якій підставі? Чим відрізнятиметься наша мораль та повага до негідної й до шанованої людини?
8. Яка форма співчуття — співстраждання чи співрадість — уявляється вам життєво змістовнішою? Чи вони рівнозначні? Чи можливе співстраждання (жалість) без милосердя? Милосердя без співстраждання?
9. Що, на Вашу думку, означає бути людиною ввічливою? Чи можна вважати ввічливість суто зовнішньою характеристикою моральної вдачі людини?
10. Напишіть есе на тему: «Віртуальні спільноти та творення особистості: етико-культурологічний аналіз».

Тема 5. Індивідуальний та соціальний виміри моралі. (2 год.)

Основні поняття і категорії: життя, смерть, сенс життя, танатологія, релігійна етика, сімейна етика, товариськість, дружба, любов, взаєморозуміння, моногамія, націоналізм, поліандрія, евтаназія, біоетика, генна інженерія, євгеніка, валеологія, клонування, сурогатне материнство.

План

1. Моральний зміст проблеми життя і смерті.
2. Сенсожиттєва тематика в етичній дискусії.
3. Дилеми біоетики: аборт, евтаназія, трансплантологія, смертна кара. Євгеніка.
4. Сімейна етика.

Контрольні питання

1. Чи існує зв'язок між проблемою сенсу життя та проблемою смерті?
2. В чому сутність феномену смерті як філософсько-етичної проблеми?
3. Чи має людина право розпоряджатися своїм життям без огляду на інших людей?
4. Чому життя розглядається як безцінний дарунок?
5. Охарактеризуйте зміст сенсожиттєвої проблематики у етичній думці.
6. У чому полягає моральна проблематика ключових напрямків біоетики? До яких наслідків веде абсолютизація біоетики?

7. Що таке евтаназія і який її моральнісний смисл? Яка Ваша етична позиція з приводу евтаназії?
8. Що таке евгеніка? Які ключові проблеми виникають в етиці вдосконалення людини?
9. Яку етичну дискусію спровокувала генна інженерія?
10. Надайте короткий огляд історії формування сімейної етики.
11. Які моральні принципи сім'ї традиційно склалися в християнській культурі?
12. Які негативні в етичному аспекті явища спричиняють кризу сучасної сім'ї?

Індивідуальні завдання

1. Як ви розумієте почуття одного чеховського персонажа, який зненацька зрозумів, що «... трапилось щось дуже жахливе – життя пройшло, але життя і не було»? Звертаючись до філософських та художньо-літературних творів наведіть приклади втрати людиною сенсу власного існування.

2. Ф. Достоєвський у романі «Підліток» вклав у уста Версілова пророчі слова: «Обернути камені в хліби – ось велика думка. Дуже велика, проте не найвища, а другорядна. Насититься людина й не згадає, навпаки, тоді ж скаже: «Ну ось я наїлася, а тепер що робити?». Питання залишається віковічно відкритим. Який найвищий сенс життя мав на увазі Ф. Достоєвський? Чи можна його визначити однозначно? (Побудуйте свою відповідь на фактах із життя відомих людей).

3. Охарактеризуйте та співставте між собою екзистенціальні модуси безсенсовості людського існування та смислової наповненості буття.

4. Чому вищезазначені підходи до витлумачення життя призводять до песимістичного світосприйняття: життя – це страждання (Будда, Шопенгауер), суєта-суєт (Еклезіаст), попіл, привид, тінь і дим (Іоанн Дамаскін), постійна ілюзія (Паскаль), обманні надії (Дідро). Які позиції відомих для Вас мислителів можна їм протиставити?

5. Перед обличчям смерті людина знаходить смисл життя, звільняється від хибних цілей. Звертаючись до філософських творів М. Гайдеггера та В. Франка підтвердить цю думку відповідними цитатами.

6. Підготуйте повідомлення на тему: «Гріх у християнській етиці православ'я, католицизму, протестантизму: смислові інтерпретації». Встановіть зв'язок між поняттями гріха та моральності.

7. Яким чином пов'язані сенс життя та абсурд (книга А. Камю «Міф про Сізіфа»)?

Тема 6. Моральні засади сучасності. (4 год.)

Основні поняття і категорії: глобалізація, глобальна етика, етика національних відносин, культура миру, діалог культур, екологічна етика, екоцентризм, біоцентризм, концепція сталого розвитку, життя, воля до життя, воля до влади, мораль аристократів, мораль рабів, екзистенція, «буття-у-світі», гранична ситуація, екзистенційна комунікація, абсурд, моральні висловлювання, принцип компенсації, «гуманістична етика», метанаррація, модерн, номадологія, постмодерн, трайбалізм, ацентризм, бінаризм, глобалізм, деконструктивізм, дискурс, деонтологія.

План

1. Моральні аспекти глобальних проблем сучасної цивілізації, національних держав.
2. Етичні проблеми у сфері культури та міжнаціональних відносин.
3. Віртуальна культура й моральні засади нетикету.
4. Екологічні перспективи людства: моральні засади.

Контрольні питання

1. Охарактеризуйте моральний зміст економічних та соціальних аспектів глобалізації.
2. Вкажіть на позитивні і негативні аспекти глобалізації. Чому глобальні проблеми людства обумовлюють утвердження засад нового гуманізму?
3. Чи є необхідність у глобальній етиці для сучасної світової спільноти? Якими є моральні засади руху антиглобалістів?
4. Охарактеризуйте етичні проблеми постмодернізму. Визначте причини негативного ставлення постмодерністів до моральних норм і цінностей.
5. У чому сенс культури миру і як можливий діалог культур з точки зору моралі? Культура війни.

6. Визначте основні етичні проблеми та моральні чинники в житті сучасного українського суспільства. Розкрийте сутність морального оновлення українського суспільства.
7. Які моральні проблеми в молодіжному середовищі є найбільш гострими і чому? Що слід розуміти під моральною революцією?
8. Охарактеризуйте зміст гендерних проблем у сучасній суспільній моралі. Чи може захист прав різних меншин породжувати аморальні явища?
9. Розкрийте головний зміст напрямів екологічної етики.
10. Якими є ціннісні засади екологічної етики?
11. Що таке інвайронментальна свідомість, якими є шляхи формування екокультури?
12. Охарактеризуйте моральнісний вимір масової культури.
13. Розкрийте зміст етичних проблем індивіда у суспільстві споживання? Порівняйте етичний потенціал конс'юмеризму та прос'юмеризму.
14. Моральні засади віртуальної культури й сучасна проблематика нетикету, мережевого етикету.

Індивідуальні завдання

1. Розкрийте етичний потенціал моральних імперативів, сформульованих у «Декларації світового етосу» 1993 р. як джерела глобальної етики, морального регулятора міжкультурної взаємодії у сучасному глобалізованому суспільстві. Прокоментуйте слова Ханса Кюнга «Світовий етос – це певний мінімум, що має потребу в моральних підставах для того, щоб люди однієї контори або одного класу, в університеті або на фабриці могли спільно жити й працювати».
2. Які на сьогодні існують моральні оцінки прийнятої у 1993 р. у Чикаго «Декларації світового етосу». Чи є вона досі актуальною? Дайте відповідь, взявши за основу одну із програмних тез документу: етична переорієнтація на синтез східних і західних традицій може сприяти поширенню Духу єдності, орієнтованого на новий, більш партнерський, світовий порядок.
3. Які комунікативні засади (моральні принципи) виділяє Ю. Габермас у дискурсивній етиці як такі, що придатні для розв'язання етичних проблем модерного суспільства?

4. Як переосмислює суть принципу гуманізму А. Швейцер: а) життя людини є найвища цінність; б) життя у всіх його проявах є найвищою цінністю; в) життя будь-якої живої істоти є рівноцінним життю людини?
5. Як Ви розумієте слова А. Швейцера: «Етика – це безмежна відповідальність перед усім, що живе»? Яку етичну позицію вона виражає?
6. Прореферуйте розділ «Екологія душі» із праці А. Гора «Земля у рівновазі. Екологія і людський дух», підготуйте доповідь про авторське розуміння духовної складової екологічної кризи.
7. Проаналізуйте екологічні закони Баррі Коммонера й підготуйте письмове повідомлення про те, на підтримку яких екоморальних принципів вони спрямовані?
8. Читаючи доповідь Карла Отто Апеля «Екологічна криза як виклик дискурсивній етиці», розкрийте витокові причини екологічної кризи в еволюції людини і дайте їй моральну оцінку. Якими є вимоги «нової етики» у ставленні людини до буття згідно з К.-О. Апелем?
9. Розкрийте принципи глибинної екології відомого природознавця, норвезького філософа Арне Несса. Які моральнісні смисли у них зосереджені?
10. Розкрийте зміст моральних засад міжкультурної комунікації.
11. Підберіть кілька визначень віртуальної реальності, у яких фіксується моральний вимір сфери самореалізації особистості. Розкрийте зміст понять «кіберпростір», «кіберкультура», «кіберлюдина» та встановіть їх моральний статус.

Тема 7. Етичні виклики техногенної і цифрової реальності. (2 год.)

Основні поняття і категорії: технократія, інфократія, ноосфера, новий гуманізм, трансгуманізм.

Контрольні питання

1. Технократизм і проблеми гуманізації техніки.
2. Поняття «ноосфера», «новий гуманізм», «трансгуманізм», «толерантність» та їх значення для створення нового образу людини і світу.

3. Застосування технологій редагування геному людини: етико-філософські аспекти осмислення.
4. Надлюдина, кіборг і симулякри: етико-філософське осмислення.
5. IT-гіганти (big tech) і творення суспільства нового типу: етичні аспекти.
6. Моральні проблеми мережевого суспільства (М. Кастельс).
7. Комп'ютерні технології у спілкуванні: моральні аспекти.
8. Мережева комунікація і конфлікт: етико-соціальний вимір.
9. Феномен цифровізації у процесах комунікації.
10. Етичні проблеми штучного інтелекту.
11. Масові комунікації та їх вплив на моральну свідомість особистості.
12. Інформація та проблема девальвації експертного знання.
13. Види сучасної дезінформації: фейки, джінса, конспіративні теорії. Ідеологія, пропаганда та маніпулятивні практики.
14. Інформаційна етика та інформаційна гігієна: моральні засади.

Тема 8. Професійна етика. (2 год.)

Основні поняття і категорії: професійна етика, ділова етика, етика бізнесу, моральний конфлікт, переговори, дипломатична діяльність, згода, компроміс, засоби масової інформації, медіакультура, цифрова культура, нові медіа, інтернет-комунікація, соціальні мережі, піар-технології, івент-індустрія.

План

1. Етичні аспекти професійної діяльності.
2. Моральні виміри діяльності у сфері культури.
3. Моральна культура сучасної ділової людини.
4. Особливості ділового етикету.

Контрольні питання

1. Поняття професійної етики. Зміст і предмет.
2. Окресліть умови виникнення й призначення професійної етики.
3. Які види професійної етики Вам відомі?
4. У чому особливості норм професійної моралі?
5. Якими є моральні засади Вашої майбутньої професії?
6. У чому полягає необхідність існування ділової етики в умовах цивілізованого ринку?

7. Що таке моральний конфлікт і які шляхи його вирішення?
8. Вкажіть особливості професійної діяльності фахівця у сфері івент-індустрії.
9. Розкрийте риси моральної культури фахівця у сфері культури та міжкультурної взаємодії.
10. Охарактеризуйте моральний аспект діяльності фахівця у сфері медіакультури.
11. Якими є морально-етичні засади ефективної професійної діяльності у сфері управління інформаційними та комунікативними технологіями?
12. Поняття моральної культури. Моральна культура особистості: зміст та структура. Типи моральної культури особистості.
13. Яку роль грає вдосконалення в моральній культурі фахівця? Розкрийте сутність перфекціоністських етичних поглядів.
14. Формування особистості та її культури. Суть морального виховання та самовиховання сучасної ділової людини.

Індивідуальні завдання

1. Проаналізуйте етичний кодекс на вибір (журналіста, психолога, педагога, менеджера тощо). Чи співпадають моральні якості професіонала з нормами універсальної моралі?
2. «Етика є філософія доброї волі, а не тільки доброї дії» І. Кант. У чому, на Вашу думку, полягає небезпека етичного формалізму?
3. «Професія першопочатково повинна бути актом любові. І аж нікак не шлюбом з розрахунку. І поки не пізно, не забувайте про те, що справа всього життя – це не справа, а життя» Харукі Муракамі, японський письменник. Поміркуйте, чи є вибір професії моральним вибором?
4. Що відносять до причин розширення неетичної практики ведення підприємницьких справ? Охарактеризуйте головні шляхи їх подолання.

Методичне забезпечення

1. 06-07-14S Шадюк, Т. А. (2021) Силабус навчальної дисципліни Етика для здобувачів вищої освіти ступеня «бакалавр», які навчаються за освітньо-професійною програмою Креативна та цифрова культура, 034 Культурологія. [Силабус]. [Електронне видання]. <https://ep3.nuwm.edu.ua/22325/>
2. 06-07-164 Залужна, А. Є. and Шадюк, Т. А. (2019) Методичні

вказівки до семінарських занять з навчальної дисципліни «Етика» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійними програмами «Міжнародні культурні зв'язки та міжкультурні комунікації», «Креативна та цифрова культура» спеціальності 034 "Культурологія" денної форми навчання [Електронне видання]. [Методичне забезпечення] <https://ep3.nuwm.edu.ua/15993/>

Література

Основна:

1. Етика спів-буття: екзистенційно-онтологічні основи людського життя : монографія. Дніпро, 2021.
2. Сарнавська О. В., Яковичина Т. В., Шадюк Т. А. Філософське осмислення особистості цифрового покоління: постмодерний дискурс. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки: науковий журнал*. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка. 2020. Випуск № 2 (88). С.135–146.
3. Шадюк Т. А. Феномен конспіративізму: соціально-філософський аналіз. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка. 2021. Випуск № 1 (89). С. 114–127.
4. Шадюк Т. А., Пупенко А. І. Конспіративний дискурс: соціокультурна характеристика. *Мова, освіта, наука в контексті міжкультурної комунікації: матеріали II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції* (м. Тернопіль, 15 квітня 2021 р.) / За ред. Задорожної І. П. Тернопіль : ТНПУ, 2021. С. 134 – 135.
5. Шадюк Т. А., Брус Ю. В. Інформація vs. дезінформація: історико-культурологічний аналіз. *Суспільні дисципліни як засіб формування цивілізаційної компетентності здобувачів освіти* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Рівне, 20-21 травня 2021 року) / навчально-науковий інститут економіки та менеджменту НУВГП. [Електронне видання]. Рівне, 2021. 147 с. С. 61–63.
6. Шадюк Т. А. Феномен конспіративізму: соціально-філософський аналіз. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка. 2021. Випуск № 1 (89). С. 114–127.

7. Шадюк Т. А. Соціокультурні виклики дезінформації. *Вісник Національного Авіаційного Університету. Серія: Філософія. Культурологія*. 2021. Том 33, № 1. С. 158–164.
8. Sarnavska, O., Yakovyshyna, T., Kachmar, O., Sherman, M., Shadiuk, T., & Koberska, T. The Influence of the Culture of the Third Information Revolution on the Formation of Personality in the M. Serres Philosophical Discourse. *Postmodern Openings*. 2021. Vol.12, No 1. P. 241–253. <https://doi.org/10.18662/po/12.1/257>
9. Shadiuk T. A., Sarnavska O. V. Misinformation as a subject of ethical analysis in digital culture. *Interaction of culture, science and art in terms of moral development of modern European society: International scientific conference*. December 28-29, 2021. Riga, Baltija Publishing, 2021. P. 88–92. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-178-7-21>
10. Shadiuk T. A. Crisis of Modern Anthropological Axiomatics: Discursive Layers. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка. 2022. Випуск № 2 (92). С. 147–157.

Допоміжна:

1. Шадюк Т. А., Боровець А. В. Етичні параметри інформаційної культури сучасності. *«Детермінанти соціально-економічного відновлення держави, регіонів та суб'єктів господарювання»*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції 10 листопада 2023 р. [Електронне видання]. Рівне : НУВГП, 2023. С. 718–720.
2. Шадюк Т. А., Боровець А. Інформаційна культура ХХІ століття: етичні аспекти соціального менеджменту. *Сучасні проблеми гуманітаристики: світоглядні і правові підходи, комунікативні та педагогічні стратегії*: Матеріали X Всеукр. наук.-практ. конфер. / Редкол. Бошицький Ю. Л., Ветров І. В., Українець С. Я. 7 грудня 2023. 295 с.

Інформаційні джерела

1. Міністерство культури та інформаційної політики України. <https://mkip.gov.ua/>
2. Український центр культурних досліджень. <https://uccs.org.ua/>
3. Рівненський Обласний Кращезнавчий Музей. <https://www.facebook.com/rivnemuseum>

4. Гончаренко Центр Рівне. education and culture.
<https://www.facebook.com/GoncharenkoCentreRivne/>
5. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського.
<http://www.nbu.gov.ua/>
6. Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека.
<http://libr.rv.ua/>
7. <https://risu.ua/>
8. <https://www.religion.in.ua/>
9. <https://religionpravda.com.ua/>
10. <http://www.biblicaldiscovery.info>
11. <http://www.knigatut.com.ua/>
12. <http://www.sinay.kiev.ua/>
13. <http://asd.in>.
14. <http://stryi.ugcc.org.ua/>